

Leonidas Aretakis

Stormakterna och krigen i Gaza och Ukraina

Följande är två ledare hämtade från *Flamman*. De handlar om hur stormakter struntar i folkrätten och använder historiska myter för att motivera sina krig.

Stormakternas dubbelspel försvagar folkrätten

Flamman 22/2 3035

I både Ukraina och Gaza har geopolitiken visat sig väga tyngre än människoliv. Resultatet är en farligare värld.

I buffertzonen mellan Egypten och Rafah syns lyftkranar, lastbilar och grävskoppor. De ska resa [en fem meter hög mur](#) av färdiga betongblock i händelse av en palestinsk massflykt. Området är 19 kvadratkilometer stort och beräknas rymma 100 000 människor, men dess existens har ännu inte erkänts av de egyptiska myndigheterna.

Resultatet blir i värsta fall ännu ett ”flyktingläger”, eufemismen för permanenta städer för statslösa, varifrån palestinerna kan se de sista resterna av sina hem jämnas med marken. Redan nu har mer än 70 procent av infrastrukturen i Gaza förstörts, inklusive bostäder, skolor och sjukhus.

Den israeliska regeringen säger att en markinvasion väntar i Gaza vid starten för ramadan den 10 mars, såvida Hamas inte släpper all gisslan. Var den dryga miljonen palestinier som inte ryms i det egyptiska lägret ska ta vägen är oklart. FN:s humanitära chef Martin Griffiths säger därför att ett anfall mot Rafah kommer att leda till en ”slakt” som ställer palestinerna [”inför dödens dörr”](#) (13/2).

Därmed skulle Benjamin Netanyahus högerextrema regering ignorera ordern från Internationella domstolen i Haag den 26 januari om att följa FN:s folkmordskonvention, och göra allt för att förhindra död och lidande. Netanyahu kunde inte bry sig mindre, men finner ändå en trogen uppbackare i Joe Biden, som trots sin frustration förser den israeliska presidenten med vapen.

Resultatet är inte bara katastrofalt för palestinerna, utan för hela världen. Som Amnesty Internationals chef Agnès Callamard förklarar i *Foreign Affairs* (15/2) signalerar förstörelsen i Gaza och västvärldens svar ”slutet för den regelbaserade ordningen och början på en ny era”. Detta samtidigt som världen blir allt mer multipolär, och ett tydligt regelverk för hur stater får behandla varandra behövs mer än någonsin.

Inte minst i förhållande till Vladimir Putin, som menar att den regelstyrda eran tog slut redan på 1990-talet¹. Med hänvisning till militära västliga interventioner i Belgrad, Libyen, Irak och Syrien sade han i sin krigsförklaring mot Ukraina den 24 februari 2022 att ”gamla fördrag och överenskommelser inte längre gäller”. Nu, två år senare, vet vi att han menade allvar. Han fortsätter att skicka soldater i döden, fångslar alla som säger emot, och trots det kraftfulla ukrainska motståndet är han inte beredd att erkänna landet som en suverän stat.

Som Hanna Perechoda, historiker och medlem i ukrainska vänstergruppen Sociala rörelsen, sade när hon besökte vårt panelsamtal på Solidaritetshuset i Stockholm den 14 februari: Kriget rör oss alla.² För vad är det för incitament som dessa krigsförbrytare lämnar efter sig? Rätten att ta för sig utan att omvärlden agerar.

¹ Se [Putins tal 24 februari 2022](#) där han tillkännager den "militära specialoperationen".

² Se Arnold Jeppsson och Göran Högberg: [Ryssland får inte segra!](#) (*Internationalen*). Rapport från mötet med

Och hur ska vi någonsin ta en svensk högerpolitiker på orden igen i humanitära frågor, när den visat sig så likgiltig inför [mördandet av drygt 28 000 palestinier](#) på fyra månader? När den upprätthåller handeln med rysk olja och låter de ukrainska flyktingarna leva på 71 kronor om dagen?

Om vi på allvar vill skapa en värld utan erövringskrig och terror måste samma regler gälla för alla. Ryssland måste ut ur Ukraina, och Israel ut ur Gaza. Putin och Netanyahu måste till Haag. Och om de båda krigsherrarna vägrar avsluta sina krig måste omvärlden överväga att tvinga dem. Sällan har väl en FN-styrka varit mer motiverad än för att rädda de palestinier som är fast i Rafah.

Detta är den första av två ledare som jämför krigen i Gaza och Ukraina. Denna berörde internationell rätt, nästa om hur ledarna använder mytologi för att motivera sina brott.

Därför drömmar krigsherrarna om bronsåldern

Flamman 29/2 3035

Både Vladimir Putin och Benjamin Netanyahu använder historiska myter för att motivera sina krig. Freden är bara möjlig om deras farliga sägner desarmeras.

Viktor Vasnetsov: Varangianernas inbjudan (public domain). Målningen visar Rurik och hans bröder anlända vid Novgorod.

Omkring år 860 bjöds vikingahövdingen Rurik från Roslagen in att mäkla mellan kivande stammar vid handelsstaden Novgorod, nordväst om Moskva. Hans tunga måste ha varit len, för när byarna slogs ihop kröntes han till kung i det nybildade Rus, föregångaren till Ryssland. Men över århundradena föll riket sönder och blev på 1230-talet ett lätt byte för erövraren Batu Khan.

Med denna anekdot inleder Vladimir Putin intervjun med den amerikanska högerjournalisten Tucker Carlson den 8 februari. Presidentens poäng är tvåfaldig: Kiev var ett tag rikets huvudstad, och Ukraina kan därför omöjligt vara en självständig nation, och det väldiga territoriet måste styras av en stark centralmakt för att vara tryggt.

Men presidentens nationalistiska lek är snarare enfaldig. Tucker Carlson hade lika gärna kunnat kontra med att Ryssland är svenskt. I stället gör han en annan poäng, även den valid. När Vladimir Putin inledde 2022 års invasion skyllde han på USA och Nato, men efter två år hänvisar han alltså inte främst till brutna löften eller orättvisor. I stället hävdar han en uråldrig rätt till jorden.³

Så varför har Putin börjat hämta argument ur sagor från medeltiden?

När Benjamin Netanyahu förra sommaren lanserade en arkeologisk satsning i Västbanken var det med liknande etnohistoriska argument. ”I varje hörn av Judéen och Samarien behöver man bara stoppa spaden i marken för att hitta arkeologiska fynd som bekräftar våra djupa rötter i Israels land.”

Under kriget mot Gaza framhåller den israeliska regeringen ständigt sin historiska rätt till hela landet, ”från floden till havet”. I december uttryckte Netanyahu sitt missnöje med namnet Järnsvärden för angreppet mot Gaza, som visserligen passar för en militär operation, men som enligt honom inte matchar dess mytologiska betydelse. Han vädrade alternativ som Ursprungskriget eller Simchat Torah-kriget, det senare med hänvisning till den högtid när Moseböckerna läses som ägde rum under Hamas terrordåd.

Ursprungsmyter är inte unika för Putin och Netanyahu, och de måste inte vara våldsamma. Det är så alla nationalstater motiverar sin existens. Under Vasaloppet högtidlighåller vi exempelvis Gustav Vasas flykt på skidor undan den danske kungen Kristian II:s soldater. Myterna blir farliga om de trycker för starkt på etniciteten, eller om de kretsar kring en ursprunglig storhetstid som motiverar expansion. Putins och Netanyahus myter innehåller båda dessa giftiga element.

Det betyder dock inte att myterna bör ses som evigt förknippade med en viss stat, som förespråkarna för ett ”bosättarkolonialt” perspektiv på Israel menar. Något liknande framförs ofta av militära hökar om Ryssland: att landet till sin natur är imperialistiskt och därför permanent måste hållas svagt.

Men snarare än att cementera skapelsemyterna så behöver man reformera dem. Sverige har passerat flera stadier – Olof Rudbeck den äldre försökte spåra Skandinavien historia till det sjunkna Atlantis, en tanke som föll i god jord under 1600-talets stormaktstid. Det är denna aggressiva exceptionalism som nazisterna åberopar när de samlas kring Karl XII i Kungsträdgården.

Men under folkhemmet skapades en fredligare myt om Sverige, som en demokrati byggd underifrån av 1800-talets folkrörelser. Det är denna berättelse som högerhistorikern Lars Trägårdh försöker underminera med boken *Är svensken människa?*, där han skriver ut arbetarrörelsen ur historien, och rotar den svenska välfärden i ett påstått egalitärt bondesamhälle.

På ett liknande sätt har Israels ”nya historiker” som Benny Morris underminerat de israeliska skapelsemyterna genom att visa att statens grundande byggde på fördrivningen av palestinier (”Nakban”). Och i Ryssland har organisationen Memorial underminerat självbilden som en

³ Mer om Tucker Carlsons intervju med Putin, se [Sällsynt intervju med Putin](#) (SVT), [Avfärdar frågan om USA-attack – talar i två timmar](#) (Aftonbladet), samt [Putin använde Tucker Carlson-intervjun som påverkansoperation](#). (DN)

etisk stormakt, genom att dokumentera människorättsbrott, inte minst under Stalineran. Under förberedelserna inför Ukrainainvasionen var organisationen given att stänga ned.

Om 1900-talets katastrofer ska undvikas i det nya årtusendet behöver vi montera ned dessa skadliga nationella myter. Men också hjälpa till att skriva deras fredliga ersättare.

Lästips

Mai Greitz: [Folkmord, fördrivning och högerextremism](#) (bakgrund till kriget i Gaza)

Artikelsamling: [Röster om kriget mellan Hamas och Israel](#).

Zbigniew Marcin Kowalewski: [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#) (juni 2022)

Ilja Matvejev: [Putins krig mot Ukraina handlar inte om säkerhet utan imperialistiska intressen](#) (augusti 2022)

Vladimir Putin: [Om den historiska enheten mellan ryssar och ukrainare](#) (juli 2021)

Boken *Ukraina i historien* av Peter Johnsson (2023) innehåller över 200 sidor om Ukrainas historia, från förhistorisk tid fram till idag. Ukraina har tillhört Ryssland en mycket liten del av denna tid. Under de senaste århundradena har Ukraina varit delat mellan flera stater (Österrike/Ungern, Polen, Ryssland) – det är först efter det andra världskriget som hela Ukraina tillföll Sovjetunionen (de västra delarna tillhörde dessförinnan Polen).